COMUNICĂRI ŞTIINŢIFICE

ACTUL JURISDICŢIONAL INTERNAŢIONAL: PARTICULARITĂŢI, FUNCŢIE ŞI VALIDITATE

Diana SÂRCU*

АКТ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЮРИСДИКЦИИ: ОСОБЕННОСТИ, ФУНКЦИИ, ДЕЙСТВЕННОСТЬ

Понятие акта международной юрисдикции в широком смысле, предполагает постановление международного трибунала в результате рассмотрения по существу дела, как окончательного решения по разрешению международных правовых споров. Кроме того, оно также предполагает акты, которыми международные суды рассматривают предварительные вопросы, связанные с разрешением международного спора. В более узком смысле, под актом международной юрисдикции следует понимать акт суда, который наделяется компетенцией выносить решения по вопросам факта и права. Данный акт, принимается в ходе заранее установленной процедуры разбирательства и признаётся сторонами на основе исполнения международных обязательств, с указанием мер урегулирования правового спора. Решения международных судов в процессе толкования международных норм способствуют созданию и совершенствованию международного права.

Таким образом, под актом международной юрисдикции следует понимать обязательное для исполнения постановление международного трибунала, содержащее окончательное решение о применении норм международного права к конкретному делу, посредством которого достигается окончательное разрешение правового спора.

INTERNATIONAL JURISDICTION ACT: PARTICULARITIES, FUNCTION AND VALIDITY

The notion of international jurisdiction act in its broad sense, involves ruling of international tribunal as a result of consideration on the merits, as a final decision to resolve international legal disputes. In addition, it also involves acts by which international courts consider preliminary issues related to the settlement of international disputes. In a narrower sense, by the act of international jurisdiction should be understood act of the court that shall be competent to adjudicate on the matters of fact and law. This act is adopting during the pre-established procedure for the trial and is accepting by the parties on the enforcement of international obligations, indicating the measures to settle the legal dispute. Decisions of the international courts involved in the process of interpretation of international norms contribute to the creation and improvement of international law.

Thus, international jurisdiction act means a binding resolution of international tribunal, containing final decision about application of norms of international law to concrete legal case by means of which a final resolution of legal dispute is reached.

* ***Diana SÂRCU***– doctor în drept, conferenţiar universitar, Catedra drept internaţional şi drept al relaţiilor economice externe, Facultatea de drept, USM.

Activitatea unei jurisdicții internaționale pune de cele mai dese ori în discuție o problemă de drept internațional determinată adeseori de un fapt generator de efecte juridice, judecătorul internațional fiind chemat, de a ajunge la soluția finală, evaluând faptele şi dându-le calificarea juridică corespunzătoare. Aceste calificări sunt reflectate în actul jurisdicțional internațional, care se întemeiază pe constatările instanței internaționale cu privire la unele chestiuni de fapt sau de drept.

În accepțiunea sa cea mai largă, actul jurisdicțional internațional este actul ce emană de la jurisdicția internațională sesizată cu un contencios. Această noțiune se extinde asupra tuturor categoriilor de acte, fie că se referă la fondul cauzei sau la procedurile incidente adoptate de instanță în procedura contencioasă. Prin urmare, noțiunea de act jurisdicțional are un sens generic, cuprinzând, în primul rând, soluțiile date de jurisdicția internațională asupra fondului cauzei ca o concluzie finală a dezbaterilor. Pe lângă acestea, ea include actele prin care se rezolvă şi chestiunile preliminare sau incidente soluționării cauzei.

Într-un sens restrâns, prin act jurisdicțional internațional se înțelege actul ce emană de la tribunalul internațional învestit cu competența de a se pronunța asupra elementelor de fapt şi de drept pe care acesta se întemeiază, adoptat în cadrul unei proceduri prestabilite sau recunoscute de părți prin asumarea angajamentelor internaționale şi care indică măsurile în vederea soluționării cauzei. De fapt, actele jurisdicționale contribuie la procesul de interpretare, chiar creare şi de modificare a dreptului internațional. De exemplu, raționamentele Curții Internaționale de Justiție (CIJ) în cauza ***Platoul continental al Mării Nordului*** (Danemarca şi Olanda v. Germania) au influențat dezbaterile de la a treia Conferință privind Dreptul Mării, finalizată cu adoptarea Convenției de la Montego Bay din 1982[1].

Într-o altă accepțiune, actul jurisdicțional internațional este definit ca fiind actul final sau epilogul judecății sau altfel spus concluzia asupra analizei pertinente şi complete a tuturor elementelor de fapt şi de drept ale cauzei. În plus, actele jurisdicționale sunt acte obligatorii pentru titularii de drepturi şi obligațiuni implicați în soluționarea cauzei. Autoritatea lucrului judecat este considerată ca un atribut exclusiv al actului jurisdicțional. Altfel spus, dacă un act dobândeşte autoritatea lucrului judecat, el se consideră un act jurisdicțional, spre deosebire de avizele consultative date de unele jurisdicții internaționale cum ar fi CIJ, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) (în teorie cel puțin) sau Curtea de Justiție a Comunităților Europene (CJCE).

Prin urmare, un act jurisdicțional internațional este hotărârea judecătorească investită cu putere executorie care conține o dispoziție autoritară finală referitoare la aplicarea normelor de drept internațional în cazul unui raport juridic concret prin care se pune capăt situației litigioase.

Din cele precitate rezultă că actele jurisdicționale internaționale dispun de o serie de **particularități** care le conferă o poziție specială în sistemul surselor dreptului internațional actual, şi anume:

• se emit doar de către tribunalele internaționale, arbitrale sau judiciare care acționează în limitele competenței stabilite de actele lor constitutive;

• se adoptă în cadrul unei proceduri prestabilite de regulamentele şi regulile interne de funcționare a tribunalului internațional;

• sunt acte derivate spre deosebire de cele emanând de la state, care sunt acte primare;

• sunt acte de aplicare a dreptului internațional, întrucât ele sunt materializarea şi reflectarea realizării jurisdicționale a normelor materiale de drept internațional public (tratatele internaționale);

• au un caracter individual, deoarece sunt date în privința unor subiecți de drept concreți (părțile în diferend);

• reprezintă mijloace auxiliare de determinare a normelor de drept internațional, în special de identificare a normelor cutumiare;

• se emit în formă scrisă, necesară pentru asigurarea conservării, comunicării, cunoaşterii motivelor care au determinat pronunțarea hotărârii, exercitării căilor de recurs, posibilitatea punerii ei în executare;

• au ca finalitate restabilirea ordinii internaționale şi a relațiilor de conviețuire paşnică.

Deşi cele mai importante acte jurisdicționale internaționale rămân hotărârile prin care tribunalul internațional soluționează în fond cauza, totuşi ele **se clasifică** după variate criterii. În dependență de ***fazele procedurii,*** distingem hotărâri asupra fondului şi hotărâri asupra procedurilor incidente. După ***tipologia jurisdicției emitente*** – hotărâri, care reprezintă actul final şi de dispoziție al instanței internaționale permanente (CEDO, CIJ, Tribunalul Internațional pentru dreptul mării (TIM), Tribunalul Administrativ al Națiunilor Unite (TANU))[2], sentințe, care constituie actul final al tribunalului arbitral internațional (Curtea Permanentă de Arbi-

[1] Aurescu Bogdan. *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*. – București: All Beck, 2005, pp. 2-3.

[2] Art. 74 din Regulamentul CEDO, art.56 din Statutul CIJ, art. 30 din Statutul TIM (Anexa VI la Convenția ONU asupra dreptului mării), art. 11 din Statutul TANU.

traj Internaţional (SPAI))[3] şi decizii asupra culpabilităţii sau pedepselor jurisdicţiilor internaţionale penale (Curtea Internaţională Penală)[4]. După ***conţinutul actului jurisdicţional,*** deosebim hotărâre cu privire la constatarea unor încălcări[5], decizie asupra satisfacţiei echitabile[6], decizii de admisibilitate[7]/ hotărâri asupra admisibilităţii[8], decizii de inadmisibilitate[9], decizia de admitere a terţilor intervenienţi[10], decizii de radiere de pe rol[11], decizie de desesizare în favoarea Marii Camere (CEDO)[12], ordonanţă de desesizare[13] sau instrucţiuni ale instanţei[14].

Odată adoptat, actul jurisdicţional internaţional produce efectele legale scontate de autoritatea emitentă şi se bucură de autoritatea lucrului judecat, fiind obligatorie pentru părţile în diferend. Totuşi, **validitatea** sa depinde de conformitatea lui cu regulile care determină condiţiile de elaborare (*validitate externă*) şi conţinutul actului (*validitate internă*). Validitatea actelor jurisdicţionale poate fi afectată de viciile comune tuturor actelor juridice, în mod special fiind vorba de cele unilaterale. În acest sens, cele mai frecvente vicii invocate sunt: iregularitatea desfăşurării procedurii de către tribunal, nemotivarea sau motivarea insuficientă, acţiuni frauduloase în prezentarea dovezilor, erori *de facto* în constatarea anumitor elemente (de exemplu: sentinţe pronunţate în legătură cu determinarea frontierei într-o zonă unde datele cartografice se adeveresc a fi mai târziu eronate) şi, în particular, atunci când este vorba de „exces de putere" din partea tribunalului arbitral (adoptarea unei decizii care este străină competenţei sale, recursul la echitate în lipsa autorizaţiei părţilor, acordarea unui răspuns la o întrebare ce nu a fost pusă sau denaturarea întrebării puse, etc.)[15]. Anume graţie eventualităţii acestui viciu poate fi invocată doar nulitatea care afectează validitatea externă a sentinţei arbitrale, act al unei jurisdicţii ad-hoc, competenţa căreia este determinată de părţile în diferend.

Pe de altă parte, validitatea sentinţei arbitrale nu poate fi contestată pe motive rezultate din propriul său conţinut (validitate internă): aceasta ar însemna să punem la îndoială capacitatea tribunalului de a aprecia elementele ce-i sunt prezentate de părţi şi, respectiv, să contestăm caracterul definitiv al sentinţei[16].

Cu toate acestea, doctrinarii, fără a devia substanţial de la principiul forţei obligatorii a sentinţei arbitrale, au încercat să formuleze în nenumărate rânduri diverse **condiţii de nulitate**, fapt ce a constituit, desigur, nu doar o ameninţare la autoritatea sentinţei arbitrale, dar a determinat şi apariţia unor situaţii abuzive sub egida ideilor doctrinare: necompetenţa instanţei, nerespectarea unei reguli fundamentale de procedură; coruperea tribunalului sau a unui membru al său, nulitatea compromisului, frauda, nemotivarea sentinţei arbitrale, exercitarea constrângerii asupra arbitrilor de către una dintre părţile în litigiu[17].

O reacţie puternică la aceste tentative a fost manifestată de Institutul de Drept Internaţional, care în cadrul celei de-a doua sesiuni ţinută la Haga, în 1875, a abordat problema limitelor admisibile ale dreptului de a invoca nulitatea sentinţei arbitrale. În acest sens, Institutul şi-a finisat lucrările prin recunoaşterea a patru circumstanţe care afectează validitatea actului arbitral, şi anume:

1. nulitatea convenţiei sau clauzei arbitrale ce a guvernat procedura arbitrală;
2. excesul de putere din partea tribunalului;
3. coruperea arbitrilor;
4. existenţa unor erori esenţiale.

Deşi un act jurisdicţional internaţional este definitiv[18] şi, în principiu, ordinea juridică internaţională este reticentă faţă de tot felul de „revizuiri" sau „apeluri", totuşi unele excepţii sunt înregistrate chiar în statutele jurisdicţiilor permanente.

De exemplu, capitolul 8 din Statului CIP, evident reieşind din specificul jurisdicţiei internaţionale penale, prevede **un apel** şi **o revizuire** a deciziilor CIP similare mai mult procedurilor penale decât internaţionale. Un apel împotriva deciziei CIP poate fi introdus de către Procuror pentru următoarele motive: viciu de procedură, eroare de fapt, eroare de drept; iar persoana condamnată pe lângă motivele enunţate mai poate formula un apel invocând orice alt motiv de natură a compromite echitatea sau regularitatea procedurii sau a deciziei[19]. O cerere de revizuire a unei decizii de condamnare poate fi formulată de persoana condamnată sau de rudele ei,

[3] Art. 10 din Anexa VII şi art. 4 din Anexa VII la Convenţia ONU asupra dreptului mării.
[4] Art. 74, 76 din statutul CIP.
[5] Art. 42 din Convenţia europeană a drepturilor omului.
[6] Art. 75[1] din Regulamentul CEDO.
[7] Art. 56[2] din Regulamentul CEDO.
[8] Art. 79[1] din Regulamentul CIJ.
[9] Art. 53[1] din Regulamentul CEDO.
[10] Art. 84 din Regulamentul CIJ, art.19 din Regulamentul TANU.
[11] Art. 43[1] din Regulamentul CEDO.
[12] Art. 72 din Regulamentul CEDO.
[13] Art. 88 din Regulamentul CIJ.
[14] Art. 32, 39[2] din Regulamentul CEDO, art.25 din Statutul TIM, art. 71 din Statutul CIP, art.41 din Statutul CIJ.
[15] Combacau Jean, Sur Serge, *op.cit*, p. 600.
[16] ibidem.
[17] Sârcu D. *Principalele reguli de procedură operate de arbitrajul internaţional* // Analele ştiinţifice ale USM.-Nr.7.– Chişinău.-2004.-pp.42-45.
[18] Art. 60 din Statutul CIJ, art.33 din Statutul TIM, art.11 din Statutul TANU.
[19] Art. 81 din Statutul CIP.

dacă ea este decedată, pentru motivele expres enunțate în art.84 din Statutul CIP.

În egală măsură, o cerere de revizuire poate fi înaintată CIJ[20] numai dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

1. cererea se întemeiază pe descoperirea unui „fapt nou";

2. faptul nou descoperit trebuie să fie de natură a exercita o influență decisivă asupra hotărârii;

3. faptul descoperit nu trebuie să fi fost cunoscut nici Curții, nici părții care cere revizuirea până la pronunțarea hotărârii;

4. necunoaşterea faptului nu trebuie să rezulte din neglijența părții;

5. cererea trebuie făcută în termen de cel mult 6 luni de la descoperirea faptului nou şi în termen de 10 ani de la pronunțarea hotărârii.

Practic, aceeaşi procedură o regăsim în art.12 din Statutul TANU, cu singura deosebire că revizuirea poate fi cerută fie de Secretarul General al ONU, fie de reclamant într-un termen de 30 de zile de la descoperirea noilor fapte şi într-un termen de 1 an de la data adoptării hotărârii.

O posibilitate similară se întâlneşte în art.80 din Regulamentul CEDO. Mai mult decât atât, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi libertăților fundamentale indică existența unei căi de atac împotriva hotărârilor pronunțate de o cameră – **retrimiterea**. Potrivit Convenției (art. 43), o hotărâre pronunțată de o cameră poate, în cazuri excepționale, să fie atacată cu cerere de retrimitere în fața Marii Camere. Este vorba de o cale extraordinară de atac, existentă numai pentru cazuri excepționale. Se precizează că această cerere de retrimitere poate fi utilizată, cu titlu excepțional, pentru o chestiune gravă referitoare la interpretarea sau la aplicarea Convenției ori a Protocoalelor sale, sau pentru o chestiune gravă cu caracter general, care merită să fie examinată de Marea Cameră. Facultatea de retrimitere nu este de drept. În mod cert, este necesar ca hotărârea să pună probleme particulare, deoarece numai în „circumstanțe excepționale" este posibilă o retrimitere. Nu pot fi atacate cu cererea de retrimitere, fiind definitive, deciziile de inadmisibilitate, deciziile de radiere a unei cauze de pe rol, deciziile de respingere a cererii de retrimitere pronunțate de colegiul Marii Camere, deciziile privind declararea unei cereri ca fiind inadmisibilă, pronunțate de Marea Cameră atunci când o cameră s-a desesizat în favoarea ei, hotărârile de radiere a unei cauze de pe rol, pronunțate de Marea Cameră, hotărârile de soluționare a fondului cauzei, pronunțate de Marea Cameră.

[20] Potrivit art. 61 din Statutul CIJ.

În afară de căile de atac examinate, practica jurisdicțională internațională mai cunoaşte **recursul în interpretare** şi **în rectificare a erorilor**. Astfel, atunci când Curtea Internațională de Justiție a avut competența de a pronunța o hotărâre, ea are competență şi în ce priveşte interpretarea acesteia.[21] De asemenea, potrivit art. 79 alin. 1 din Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului, oricare dintre părțile litigiului soluționat de Curte „poate cere interpretarea hotărârii, în termen de un an cu începere de la data pronunțării". În realitate, interpretarea la care se referă textul priveşte dispozitivul hotărârii unei camere sau a Marii Camere a Curții.

Cu toate că arbitrajul internațional nu recunoaşte instituția de apel sau revizuire, se admite recursul în interpretare a sentinței, dacă între părțile la diferendul soluționat a apărut un dezacord asupra sensului ei. Acest recurs se face în fața tribunalului care a adoptat sentința[22].

Prin urmare, cererea de interpretare reprezintă, într-o oarecare măsură, un accesoriu al cererii inițiale, ceea ce confirmă posibilitatea recunoscută în fața Curții Internaționale de Justiție de a o introduce prin cerere. Dar dincolo de aceste facilități, cererea de interpretare nu trebuie să fie denaturată şi tribunalele veghează în mod strict să nu accepte sub această mască un recurs contra deciziilor pe care le-au luat anterior sau o cerere de reglementare a noilor chestiuni.

Referitor la recursul în rectificare a erorilor, această cale de recurs este recunoscută doar de practica Curții Europene a Drepturilor Omului[23] şi a Tribunalului Administrativ al Națiunilor Unite[24].

Aşadar, odată definitiv, actul jurisdicțional este obligatoriu pentru părți şi nu produce efecte ***erga omnis***[25]. Cu toate acestea, în absența mecanismelor centralizate de realizare forțată sau care survin din necesitatea aplicării dreptului internațional, actele jurisdicționale nu dispun de forța executorie.

De exemplu, hotărârile adoptate de CEDO nu fac decât să constate încălcarea de către un stat a unui drept garantat şi nu are valoare decât pentru reclamant. Numai hotărârile prin care Curtea acordă părții lezate o satisfacție echitabilă pot servi drept titlu executor în conformitate cu dreptul intern al statelor membre.

Într-o oarecare măsură, dispozițiile art. 46 se aseamănă cu cele ale art. 94 din Carta Națiunilor Unite, ce conferă Consiliului de Securitate al ONU

[21] Art. 98 din Regulamentul CIJ.

[22] Art.12 din Anexa VII la Convenția ONU asupra dreptului mării din 1982.

[23] Art. 81 din Regulamentul CEDO.

[24] Art.12 din Statutul TANU.

[25] Art.59 din Statutul CIJ.

puterea de a face recomandări sau de a decide ce măsuri urmează de luat pentru a executa o hotărâre a Curţii Internaţionale de Justiţie. Astfel, Consiliul de Securitate apare într-o dublă postură: de organ politic suprem al ONU, şi în acelaşi timp, unicul mecanism de executare în sistemul ONU, fiind învestit cu puterea de a încuraja soluţionarea paşnică a diferendelor internaţionale conform Capitolului VI din Carta ONU.

O situaţie specială este prevăzută în Capitolul 10 din Statutul CIP privind executarea deciziilor de condamnare, care dispune că o sentinţă cu pedeapsa închisorii va fi executată într-un stat desemnat de Curte de pe o listă de state care şi-au manifestat acceptul de a primi persoanele condamnate[26].

În privinţa sentinţelor arbitrale dreptul internaţional public nu dispune de niciun mecanism să le asigure forţă executorie.

Bibliografie:

1. Aurescu Bogdan. *Sistemul jurisdicţiilor internaţionale*. – Bucureşti: All Beck, 2005.

2. Combacau Jean, Sur Serge. *Droit international public*. – Paris: MONTCHRESTIEN, 3-e ed., 1997.

3. Sârcu D. *Principalele reguli de procedură operate de arbitrajul internaţional //* Analele ştiinţifice ale USM.-Nr.7.– Chişinău.-2004.– pp.42-45.

4. Sârcu D., Lupuşor I., Goncearova E. *Jurisdicţia internaţională penală*. – Chişinău: CEP-USM, 2008.

5. Carta Naţiunilor Unite şi Statutul Curţii Internaţionale de Justiţie din 26 iunie 1945, San Francisco.

6. Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale din 4 noiembrie 1950, Roma.

7. Convenţia O.N.U. asupra dreptului mării din 10 decembrie 1982, Montego-Bay.

8. Statutul Curţii Penale Internaţionale din 17 iulie 1998, Roma.

9. Statutul Tribunalului administrativ al Naţiunilor Unite, adoptat de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite prin Rezoluţia nr. 351-A-IV din 24 noiembrie 1949, ultimul amendament din 13 aprilie 2005, adoptat prin Rezoluţia nr. 59/283.

10. Regulamentul Tribunalului Administrativ al Naţiunilor Unite din 7 iunie 1950, ultimele amendamente din 27 iunie 2004.

11. Regulamentul Curţii Internaţionale de Justiţie din 14 aprilie 1978, ultimele amendamente din 29 septembrie 2005.

12. Regulamentul Curţii Internaţionale Penale din 26 mai 2004, amendat la 9 martie 2005.

13. Regulamentul Tribunalului Internaţional pentru Dreptul Mării, cu ultimele amendamente din 17 martie 2009.

14. Regulamentul Curţii Europene a Drepturilor Omului din 1 iulie 2009.

Copyright©Diana SÂRCU, 2010

[26] Sârcu D., Lupuşor I., Goncearova E. *Jurisdicţia internaţională penală*. – Chişinău: CEP-USM, 2008, p.184.